

SAMBAND

No. 35 Mars 1911

„Samband“, — fortættelse af kvartalstrifet Baldris Helsing — udkommer hver maaned, er tilegnet bygdelagberægelsen og vil søge at fremme bygdelagenes formaal og arbeide for deres fremgang og trivsel. Abonnementspris, \$1.00 aaret; enkelte hefter 10 cents hvert. Udgives af Samband Publishing Association, Minneapolis, Minn.

Bestyrer og redaktør:

A. A. Veblen,
Stillwater, Minn.

ISSUED MONTHLY AT MINNEAPOLIS, MINN.

Entered as second-class matter December 5, 1910, at the post office at Minneapolis, Minn., under the Act of March 3, 1879.

AUGSBURG Publishing House

PUBLISHERS & IMPORTERS
PRINTERS & BINDERS

425-429 S. 4th Street
Minneapolis, Minn.

HOGAN BROTHERS

Minnesota Farm Lands

542 Lumber Exchange

MINNEAPOLIS, - - - - MINN.

PIANOER og ORGLER

Ikke for at vise frem noget billede, men for at faa tilladelse til at henlede Deres opmærksomhed paa vort store lager af instrumenter, da det vil interessere enhver musikelskende.

Skriv efter vor katalog og nævn hvad som ønskes, piano, pipeorgel, kapelorgel eller husorgel. Nævn "Samband".

Northwestern Music House,
CARL RAUGLAND

520 - 2nd Ave. S., Minneapolis, Minn.

ADRESSELAPPEN

paa omslaget viser hvorvidt kontingent er opbetalt eller om man staar tilrest. "Sep 11" betyr: "opbetalt til September 1911". Men "Sep 10" er det samme som: "opbetalt bare til September 1910". I sidste tilfælde burde daleren snart komme tilsyne. Er gjælden end ældre saa, hvis du kan, betal nu, straks, med det samme.

Samband

(continuation of Valdris Helsing)

is a monthly magazine devoted to old country folk-lore, tradition, and history, and historical and biographical sketches from the Norwegian settlements in America. It is especially dedicated to the **bygdelag** movement among Americans of Norwegian origin or descent, and seeks to further the growth of the bygdelag societies and the attainment of their aims and objects.

Subscription price, \$1.00 a year.

Single copies, 10 cents.

Published at 322 Cedar Ave., Minneapolis, Minn., by the **Samband Publishing Association.**

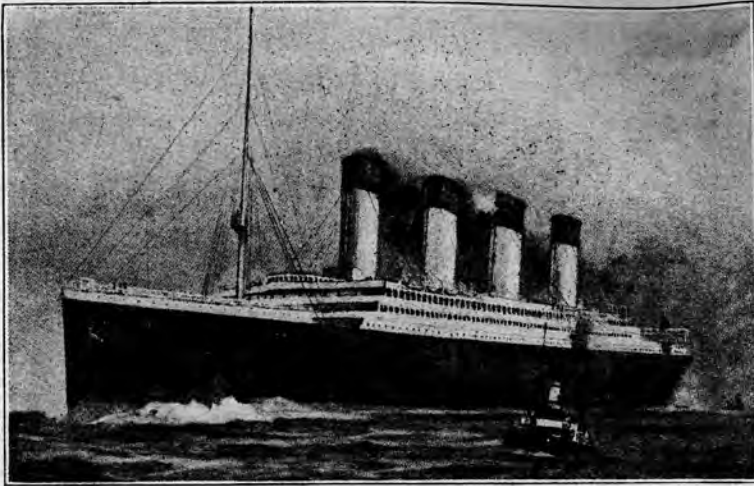
Manager and editor:

A. A. Veblen,

Stillwater, Minn.

INDHOLD AF NO. 35, MARS, 1911:

	—Side
Bygdelagsstevner	129
Bygdelagens Arkiv. Professor Gisle Bothne.....	130
Samvirke. Past. L. P. Thorkveen.....	131
De norske i Iowa County, Iowa. B. L. Wick.....	134
Nordens natur i poesien. Dr. O. E. Hagen.....	139
Nogle almindelige bemerkninger om kunst og litteratur. (Fortsættelse). Juul Dieserud.....	143
Sagnet om Skrutvolds kirke. Ole Skrutvold.....	148
Noget om indvandringen til Vang i Goodhue County, Minn. G. K. Norsving.....	151
Ole Berge	156
God bog til halv pris ("Sol og Skygge").....	159
Liste over bygdelagene	160

The White Star Line

NEW YORK—LIVERPOOL via Queenstown		NEW YORK—PLYMOUTH—CHERBOURG SOUTHAMPTON	
BALTIC.....	23,876 Tons	*OLYMPIC.....	45,000 Tons
CEDRIC.....	21,035 "	**TITANIC.....	45,000 "
CELTIC.....	20,904 "	ADRIATIC.....	25,000 "
ARABIC.....	15,801 "	OCEANIC.....	17,274 "
		MAJESTIC.....	10,147 "
		TEUTONIC.....	10,000 "
BOSTON—LIVERPOOL via Queenstown		NEW YORK and BOSTON to the MEDITERRANEAN	
CYMRIC.....	13,096 Tons	CEDRIC.....	21,035 Tons
ZEBLAND.....	11,904 "	CELTIC.....	20,904 "
		CRETIC.....	13,517 "
MONTREAL—QUEBEC—LIVERPOOL		CANOPIC.....	12,097 "
*LAURENTIC.....	14,892 Tons	ROMANIC.....	11,394 "
MEGANTIC.....	14,878 "		
All Twin-Screw Steamers.		*) Launched.	
*) Triple-Screw Steamer.		***) Building.	

AVERAGE TONNAGE OF THE WHITE STAR LINE STEAMERS
IS GREATER THAN THAT OF ANY OTHER
STEAMSHIP COMPANY

O. E. BRECKE,

NORTHW. PASSENGER AGENT

119 & 120 SO. 3RD ST., - MINNEAPOLIS, MINN.

IV

Samband.

No. 35

Mars

1914

Bygdelagsstevner.

Styret for Valdris Samband har bestemt, at Valdrisstevnet ogjaa iaar skal holdes i Minneapolis Lørdag og Søndag ved slutten af statsudstillingen, med gæstebø Lørdag aften og friluftsfest om Søndagen. Forretningsmødet blir fat til Lørdag eftermiddag, altjaa den 9de September. Dette blir det trettende aarlige Valdrisstevne. De nærmere enkeltheder vil senere blive bekjendtgjort.

Saavidt vi har opdaget om de andre lags stevner, er følgende møder bestemte: Teleslagets stevne i Lake Mills, Iowa, 9de Juni. Hallinglaget i Broton, Minn., 22 og 23 Juni. Numedølslaget i Minneapolis 21 og 22 Juni. Gudbranddalslaget i Minneapolis 9 og 10 September. Trønderlaget i Sioux Falls, S. D., 24 og 25 Juni. Nordlandslaget i Thief River Falls, Minn., 21 og 22 Juni. Sætedalslaget i Thief River Falls 14 og 15 Juni. Nordfjordlaget i Minneapolis 21 og 22 Juni. Østerdalslaget i Minneapolis 14 og 15 Juni. Solunglaget og Mjøsenlaget i Juni i Minneapolis. Lindølstevne er berammet til 21 og 22 Juni i Lake Madison, S. D., og Sundalsstevne 24 Juni i Minneapolis. Om tid og mødested for de andre stevner er vi ikke nu istand til at give besked, ligesom vistnok nogen af ovenangførte datoer ikke er aldeles fast besluttet, eller de kan blive forandret. Senere skal vi levere fuldstændige oplysninger.

Bygdelagenes arkiv.

I „Samband“ for december har Professor E. Kr. Johnson skrevet en fortræffelig artikel om dette emne. Han fremholder med styrke nødvendigheden af, at man nu straks for alvor søger at samle og bevare alt, som kan være af historisk interesse for Nordmændene herover. Og han paapeger, at der her foreligger en vakker opgave netop for bygdelagene. Det er lidet at tilføje til, hvad Sr. Professor Johnson allerede har jagt om denne sag. Det er blot at haabe, at lagene vil lægge sig hans ord paa hjerte.

Sr. Johnson nævner Minnejota Statsuniversitet som det mest centrale og tilgængelige sted for opbevarelsen af et saadant arkiv. Jeg er fuldstændig enig med ham heri, og det skal være mig en fornøjelse at gjøre, hvad jeg kan for at skaffe det, som samles ind af bygdelagene, et sikkert opbevaringssted. Myndighederne ved universitetet stiller sig meget forekommende i denne sag, og vi haaber om ikke altfor længe at see ansat en mand, som kan afse en stor del af sin tid ialfald til at stille med norsk- eller skandinaviske-amerikanske samlinger, baade bibliotek og arkiv, ordne og klassificere disse ting, saa de med lethed kan blive tilgængelige for dem, som har interesse af dem eller vil studere dem i et eller andet øjemed.

Der burde paa kort tid komme istand en anselig samling, hvis værdi vil øges med aarene, eftersom man lærer at sætte pris paa alt, som kaster lys over den norske udvandringshistorie og over, hvad Nordmændene har udrettet her i landet.

Gisle Botne.

Samvirke.

(L. P. Thorkveen).

Der er en masse gjøremaal, som ikke kan udføres af den enkelte, men kun af de mange i forening. Dette gjælder ikke mindst de største og mest almenyttige foretagender. Skal disse fremmes, maa der **s a m a r b e i d e** til.

Ved at lægge evne til evne og ved at føie kraft til kraft opdrives en arbejdsdygtighed, som formaar meget, hvor der foreligger et fællesvirke, som lægger beslag paa de manges sambug og forenede bestræbelser.

Det, som er en fælles-sag, og som den ene person af den grund ikke uden videre har mere kald til at befatte sig med end en hvilkenjomhelst anden, bliver ofte forjæmt istedetfor „røgtet“ — tilsidejat istedetfor fremelsket. Forholde og omstændigheder er heller ikke altid lige gunstige. Men selv om der stødes paa vanskeligheder og forulepende hindringer, bør disse med fløgt og omtanke ryddes af veien, formaalet fremmes og det tilsigtede virkeliggjøres ved forenede anstrengelser. At det er af uberegnelig betydning for den enkelte som for de mange, at det gode, det gavnlige, det prisværdige fremmes i den størst mulige udstrækning, kan der selvfølgelig ikke være delte meninger om.

Et heldbringende samvirke forudsætter, at de arbejdende kræfter har saa megen lighed, at den enes synsmaade ikke nødvendigvis kommer i veien for andre. De samvirkende behøver ikke just at være „støbte i den samme form“ eller skaarne netop „efter samme mønster“. En rimelig variation i ligheden skader aldrig et fællesværk; den forebygger blot snevershyn og forkrøblende enlidighed og gjør arbeidet saa meget mere frugtbringende, fordi det da bliver alfidigt. Kun dette maa til: De samvirkende maa være enige i det hovedsagelige saabelsom

bejjælet af det ønske at ville fremme det fælles foretagende efter bedste evne og skjøn. Da gaar det.

Det norske folk i Amerika har unegtelig betydningsfulde fællesopgaver at løse. Forhaabentlig er det derfor heller ikke ude af orden, om der af og til slaas til lyd for et tilskyndelsens ord om, at vi burde flokkes i række og rad til et kraftigt samvirke for det, som vi fuldt ud kan enes om i fællesskab at fremme. Hvor mange gjøremaal det da kan lykkes at samle interesserne om, faar det opnaaede resultat af bestræbelserne i sin tid vise.

De mange bygdelagsforeninger, som i de senere aar har dannet sig, har gjort foreløbige skridt til at ville sætte en enestaende festligholdelse af den 17de mai, 1914, paa sit fælles program. Det er et betimeligt og samlende foretagende, der efter al sandsynlighed vil faa almen tilslutning. Det kan vel ikke godt tænkes, at nogen egte Nordmand vil tage „standpunkt“ imod det. Ved den anledning vil man sikkerlig komme til at udnytte meget og mangt, der hører med til fællesarven fra mor — den, de emigrerende sønner og døtre fik med sig som udrustning og hjerteskat. Bygdelagene emner altsaa paa at stille sig i spidsen for en kæmpedemonstration af norsk lærerie baade paa kunstens, kulturens og frisindets omraade.

Paa de to møder, som bygdelagene repræsentanter har holdt, har ogsaa andre fællessager været drøftet, f. eks. spørgsmaalet om, hvorvidt det maatte anses ønskeligt og formaals-tjenligt at sætte et blad i cirkulation som fællesorgan. Derom er der ingen bestemmelse bleven truffen. Alt, hvad der med rimelighed kan komme i betragtning som et fællesanliggende, fortæres, synes det mig, just ind under saadanne møders forhandlingsemner. For at disse fælles gjøremaal ikke skal ligge fuldstændig brak, medens de specielle „indre krav“ efterkommes, har det lag, indvienderen heraf har den fornøielse at

tilhøre, (Gudbrandsdalslaget) konstitutionsmæssigt fastsat, at „et medlem vælges (aarlig) til at forhandle med lignende norske foreninger hertilands angaaende samvirke eller fælles sammenkomster.“ Det var altsaa det lags tanke endog fra først af, at et samvirke i det, man fra tid til anden enedes om, vilde være ønskeligt.

Paa det sidste fællesmøde for bygdelagene i november, 1910, blev det enstemmig besluttet, „at det paalægges formanden for dette møde at sammenkalde arrangementskomiteen inden udgangen af 1911.“ Det er altsaa bestemt, at et fællesmøde skal holdes af bygdelagene repræsentanter henimod slutningen af dette aar. Delegerne til det møde kunde, om saa ønskes, instrueres om og bemyndiges til at behandle ogsaa andre sager end 17de mai festlighederne. Og det var vistnok tanken, at der skulde gives anledning til det, saa det ene kunde gøres samtidig med, at det andet ikke blev udelukket.

I sit nylig offentliggjorte forslag angaaende et organiseret samarbejde har hr. Prof. D. G. Ristad antydnet, at et andet fællesmøde burde holdes til fremme af fællesinteresserne. Svadenten han da har glemt, at et fællesmøde allerede er bestemt, eller han tænkte sig, at det vilde være en vinding i at have to møder istedetfor et, det ved jeg ikke. Mange med mig ønskede dette helst amenderet derhen, at alt, som ønskes bragt frem i form af forslag til samvirke, burde forelægges for det allerede fastsatte møde af bygdelagene udsendinge. At saa istand to møder saa nær hinanden angaaende nok saa ensartede ting vilde vel hellere virke „søndrende“ end samlende og tendere til at svække hellere end at styrke samfølelsen og det ønskede samarbejde. Derfor denne venlige henstilling om at saa alle ønskværdige fællesgjøremaal behandlet paa samme tid. Enkelte af lagene vil heller ikke holde sit aarsstevne før i slutningen af „Udstillingsugen“ i september, og de er da ude af

stand til lovligt at vælge repræsentanter til noget møde før den tid. Men til det paatænkte møde i november vil alle have haft anledning til at „kaare“ sine mænd.

Det er en glædelig foreteelse at det patriotiske jindelag kommer til syne gennem forstandige forslag og findige planer om, hvorledes vi bør indrette os for at være fædrelandske skatte kan blive rigtigt godt udnyttede for vort eget folks vedkommende og derved gjort til en respektabel indtækt ogsaa i dette lands udvikling. Derfor er det umagen værdt at grunde paa, hvorledes vi kan faa „Bygdelagsbevægelsen“ ind i et saa fortrinligt „kanalsystem“, at det størst mulige antal goder gennem den kan tilflyde os selv, efterkommere, omgivelser og fædreland. Det paatænkte møde til høsten vil give god anledning til at drøfte denne betydningsfulde sag.

St. James, Minn., 10de mars 1911.

De Norske i Iowa County, Iowa.

I nærheden af South Amana, i Iowa County, Iowa, de tykke kolonisters kommunistiske hjem, hælder landet mod syd. Det er noget bakket formedelst en mængde smaa høie, som gaar ned til Iowaflodens bredder, der er beklædt med skog paa begge sider. Udover prærien kan man se huse, lader, og en mængde skogkrat paa næsten hver en høi. Midt inde i dette jettlement ser man en liden hvidmalet kirke speilende sig i solskinnet. Dette er den eneste norske kirke i countyet. Settlementet er omgivet paa en side af kommunistiske brødre, som har alt tilfælles, paa den anden side af Irælændere fra Cork, og i syd af folk fra Wales og Skotter, som det siges i det daglige sprog, tror sig bedre end andre folkslag. Her og der er der vel en saakaldt Yankee, som er gjerne værre end resten, og naar alt

kommer til alt, saa er han ofte en af disse nybyggere, der kom som en stovaway fra Queenstown som ung gut.

De første nybyggere, som bojatte sig her, var Kristofer Stangeland Ingebretsen fra Koppervik samt Levin, Jaltin, Meier og Nils Nelson fra Jister nær Stavanger. De kom fra gamlelandet i aaret 1852—53 til Fox River bygden; men da alt landet der var gaaet op, saa tog de veien til Iowa med osker det næste aar. Der var ingen railroad længere end til Davenport. De kom da til Iowa City, statens hovedstad; men heller ikke her var billigt land, og derfor kom de til Iowa County, da det var den første plads, hvor landet kunde faaes for \$1.25 pr. acre. I aarene 1855—65 kom flere i følge, Lars og Berge Olsen, Jaltin og Asgaut Jaltinson, Jacob Jacobson Husby med sønner, Torgrim Torgrimson, Billest Thompson, Johan Hanson med sønner fra Drammen, Markus Heland, Amut Sie Johnson, Nils og Kasper Jister, Sophie Olson, Rasmus Bollenshr, William Nordhus, Meier, John og Per Varaberg, Ener Housten, Toften Stang, Jørgen Hegland, Per Halsne, Tjeran Teig, Asbjørn B. Wick, Aslag Nereson, Jens og Henry Halvorson, Halvor Steneron, Stener og Manen Aslagson, Johan Sunde, Iver Medhus, Asbjørn D. Wick, Esther, Martha og Pauline Rodda, Ole Larson, Enoch Enochson Sæl, Ole Meling, med flere.

Næsten alle var i smaa faar med store børneskifte, men de var alle ved godt mod. De havde seilet derborte paa Norges vestkyst mellem holmer og skjær i saa mangen en storm og var ikke saa bange, om en haglbøie satte vind i seilet, saa seksaaringen skat ind. De havde prøvet alt derhjemme, og derfor var de ikke saa frugtagtige, om alt ikke var ligesom deres indbildning havde forestillet det. De kom for at erobre, for at tage landet herude i besiddelse, ikke som Ganger Rolf, men i en ganske anden retning paa fredens hjemlige maader, bringende med

fig sterke arme og et uroffeligt mod. De byggede selv deres loghytter, maatte paa skoven om vinteren at faa brænde til huset og at faa ophugget og splittet post og rails, at faa ageren indhegnet. Naar vaaren kom med jolskin og regnbygger, var det at faa grøden i jorden i hast; for vesterheimens klimat venter ikke paa den jene og dorffe. Det gjælder at faa det gjort i en hast, ellers bliver der intet af, naar høsten kommer.

Deres nye naboer, kommunisterne, var meget behjælpelige med at give dem til livets ophold paa kredit. Naar nogen var syg, faa kom doktoren uden betaling, mange tider om vinteren i nordenvind og snefaver, og sad oppe med den syge hele natten i de smaa loghytter, som var faa daarlige, at medens man kunde steges paa den ene side af varmen, faa frøs man paa den anden. Jeg talte med flere af kolonisterne og spurgte, om de ikke ofte blev skuffet af deres nye venner angaaende betalingen; men en af dem sagde: I næsten et halvt aarhundrede, som de havde delt med Nordmændene, havde de mistet næsten intet af betydning, og nu sætter de selv sine penge hos os istedetfor i banken. Han fortalte videre, at de havde haft et medlem af samfundet, Jonas Wickmark fra Sverige, og da de havde faaet stor tiltro til ham, faa kunde de ikke andet end tro godt om hans æt.

I deres historie finder jeg følgende: Wickmark var uddannet i Sveriges universiteter til advokat og kom senere til Gena i Tyskland for at fortsætte sine juridiske studier i den romerske ret. Da han havde tilbragt nogle aar i Tyskland, blev han grebet af den pietistiske aand, som Spener havde indblæst i den lutheriske kirke i sit fædeland. Wickmark vilde ogsaa studere denne indflydelse for maasse at bringe med sig hjem noget af den tyske entusiasme. Paa sin vandring besøgte han den sande inspirations samfund, Høssen, en gren af pietismen. Her fandt han faa meget, som han syntes om, at han blev op-

taget til medlem, blev en ivrig prædikant og reiste meget omkring i Holland, Elsass og Schweitz. Han var ogsaa salmedigter, og mange af de salmer, som synges i kolonien i deres forsamlinger, var digtet af ham. Han døde i 1786, 87 aar gammel, agtet og elsket, efter at have været medlem i firkens tjeneste i 53 aar. Kanskje var det mindet om denne firkens svenske arbeider, som gjorde, at disse Nordmænd blev faa vel modtaget, da de først kom som nybyggere til Zowa.

Det var ikke længe, førend disse fattige norske nybyggere blev selvstændige mænd og kunde hjælpe sine naboer, som sad i mindre faar, og det var heller ikke lang tid, før de gjorde sig gjældende i politiken. Salkin Sevem Salkinson blev skoledirektør, trustee og assessor, og øvede indflydelse paa mange maader ved sin junde dømmekraft og ivrighed til at holde frem retten for den, som lidet formaade. Senere blev John Zugbret sheriff. Andrew og John Jacobs, Salvor Olson og flere har holdt forskjellige embeder, alle med hæder for sig selv og nationen. Næsten alle af de ældste var demokrater, og da jeg engang udforskede dette, svarede en af dem, at „da vi kom til landet, var det demokraterne, som styrede, og da havde vi gode tider; det er det eneste parti, som fremholder folkets rettigheder.“ Sønnerne sluttede sig mere til det republikanske parti.

Omringede, som de var af Tyskere, Welshmænd og Irlændere, glemte de dog ei sit eget sprog eller barnelære. I de første aar kom der højt en reisende prest et par gange om aaret, tilhøst eller i en kubberulle. Da blev der jordpaakjæftelse og barnedaab og prædiken holdt i et skolehus, loghus eller ogsaa ofte, om sommeren, under egetræernes grønne tag. Intet orgel regulerte sangen; salmen blev sunget efter egne melodier, alle deltagende af hjertets grund; endog skovens vingede skarer tolfede i jublende for deres glæde over deres tilbærelse. Kvinderne var klædt i jømmelige klæder og søgte ikke, som senere,

at overgaa hverandre i broget flitterstas. Paa deres veirbidte ansigter kunde man se en festlig andagt, at de var kommet mange mil for at tilbede og høre ordet, som de havde hørt det hjemme. Presten var vel ikke altid en begavet taler; men han var en af folket, godslig og hjertelig, som følte hvad han sagde; det kom fra hjertet og gik lige til hjertet hos den taarefyldte tilhører. Naar prædikenen var tilende, skulde ungdommen frem til forhøring; for dette var gjerne al den undervisning, de fik; da var det først kanke, at den unge nybygger kastede med nedslagne øine blikket bort paa det røde, smilende ansigt af en vordende brud. Efter nogle aar fik de fast prest og for 30 aar siden en ny kirke. Af de faste præster, som har tjent menigheden, kan nævnes Zuckam, Amlund, Frost, Wiese og Guttebø, som tog affed en tid siden.

Disse gamle sættere, som først bosatte sig i Iowa County, er for det meste stedet til hvile paa det norske gravsted nær kirken; blot Anna Hyster, Mrs. Steenerson, Jens Halvorson, Mrs. J. M. Galtinson, Mrs. Inger Moen Merison, Mrs. Jakob Jakobs, og Maria Savem er tilbage af de første nybyggere.

Som jmaagut kjendte jeg dem næsten alle og kunde ikke andet end beundre disse graahaarede, modige vifinger, som besad saadan en evne til at erobre, gaa paa og tilkjæmpe sig noget baade af jordisk gods og politisk styre. De besad udholdenhed og evne til at bygge og bo og gjøre sig gjældende blandt fremmede. De minder alle kun om deres fædre, som havde været med i saa mangen leg hjemme; som havde været med i slaget ved Sæfrsfiord, i Sofna Sundet, havde sat bautastene for saa mangen en konge, som faldt; kanke andre var i slegtsskab med munkene paa Ildsten kloster, de modige farer, som lukkede porten lige i næsen paa biskop Erik i Stavanger, da han skulde derud for at holde visitation. Sa derude paa Zowas

eindelse prærier nedsatte sig efterkommere af ridder Olaf Nilsson fra Talgo, en af Norges storætter. Er det ikke vidnesbyrd om, at et folks nationale aand aldrig forandrer sig, et bevis paa, at Norges sønner, styrket ved mindet om fædrenes bedrifter, ogsaa maatte vise sig som en sterk slegt i sit adopterede land?

W. L. Wick.

Cedar Rapids, Iowa.

Nordens natur i poesien.

Dr. D. E. Hagen.

Nu hviler mark og enge,
Nu engle staa for Gud
Og bære frem de sukke,
Naturen aander ud. —

Saaledes sang engang Skiafers hædrede digter Sylvester Sivertson, og hvilken dyb andagt og barnlig uskyldighed ligger der ikke i disse saa ukunstlede ord! Det er den nordiske natur i sin ynede drømmende i aftenens fred, disse ord gjælder, fjeldet og dalen i sommerens farverige pragt paa den aarstid, da aftenrøden og morgengløden række hinanden haanden og hele naturen er et eneste stort smil. Men den nordiske natur eier skarpe modsætninger, skarpere maasse end noget andet land og en fylde, som man forgjæves søger andetsteds.

Nordens natur, — hvilke følelser vække ikke disse ord hos ethvert følsomt nordens barn og især hos den, som er opammet i denne jætteverden af ubændige kræfter og alttrodsfænde vælde! I kolossal storslagenhed søger den nordiske natur nærsagt forgjæves sin lige og er i en ganske særegen grad stiftet til at fojtre en aandsslugt, som hos andre folk og i andre lande med langt ringere betingelser i saa henfæende har fundet udtryk i en digtning særlig feirende det store og skjønne i naturen.

Men i Norge blev man ikke landets herlige natur var førend fremmede udpegte den. Her har den norske literatur paa det nærmeste været taus, seilighedsvis og indflettede hentydninger undtagne. Den mægtige natur synes ligesom at have ligget folket for nær ind paa livet med sin maretinge vælde. Norge venter derfor endnu paa sin fejrede naturskald. Den norske literatur eier dog nogle digte, som er gedigne og værdige tilsprang til en virkelig naturdigtning. De mest typpiske af disse er „Hardanger“ af Henrik Wergeland og „Paa Jostedalsbræen“ af Sylvester Sivertsson.

Wergelands digt er et blomsterkvad. Det besynger Hardangers herlige natur, dvælende især ved landskabets ynede, og pranger med en saa overdaadig billedrigdom og jilistjisk pragt, at de ledende tanker ligesom kues i en blomstergrav. Det er som om billederne flommer ind paa digteren uden at levne ham pusterum eller tid for ordning. De funkende smykker staa derfor tildels uordnede og uden passende indramning og glimre med en asmattet glans. Skade, at ikke Wergeland levedes tid til at omredigere dette herlige digt, thi med en mere logisk bygning vilde det sikkerlig taget rang blandt verdenslitteraturens ypperligste naturkvad. „Hardanger“ danner et slags anhang til „Den engelske Lods“ og findes i de fleste digtsamlinger og læsebøger.

Sivertssons digt er en fuldstændig modsætning til Wergelands „Hardanger“. Her males naturen i sin storhed og vælde, og stilen svarer dertil, — ukunstlet og asmaalt, men mægtig som temaet selv. Digtet er et eneste udraab af sindbetagende forbauselse og udfolder et overvældende billede, — et billede paa en gang affrækkende og loffende. Men for rigtig at fatte dette storlagne digt, maa man kjende noget til det landskab det skildrer.

Tænk dig en isørken, hvor jolen rinder og daler over fry-

stalne høider, som med seeagtig pragt glimer og flammer i dens glød, et øde af over 100 kilometers længde og næsten ligesaa stor bredde, med de mange vældige udløbere i alle retninger, omfattende et areal ligesaa stort som Jøflens hovedlegeme. Tænk dig ogsaa de størkede fjeldvande, de dybe isfyldte dale, som skjules under det glinsende dække og de altgjennembrydende isstrømme, som skyde ned i dalene paa alle sider, og du har et nogenlunde fatteligt billede af dette mægtige landskab. Tænk dig ogsaa de mange saun, som knytte sig til Jøflen. Fortællinger om driftige fjeldvandrerer, som gled ned i de dybe revner og kløfter og efter grusfulde oplevelser reddede sig fra en kvalfuld død i de rædjelsfulde dyb. Og tænk dig ogsaa de uhyggelige saun om de mange, mange ulykkelige, som sporløst forsvandt i Jøflens kolde saun, og hvis blegnede ben fra tid til anden udspyes fra dens skjød.

Denne jætteverden, affrækkende og dog fortryllende som et alsehjem, dette isnede, døde hav med dets stivnede bølger, grusfulde stilhed og knugende vælde er det digteren maler. Digtet er et storartet tankepil og dets bygning er ligesaa storartet. Merk blot de fire grundtanke med den mesterlige indramning af saa men storlagne billeder, den klare logik og den enkle men formfuldendte stil, alt saa kort og klart og meningsfuldt. Dette digt er en perle i den nordiske literatur, ja det ypperligste af sin art og søger endog i verdenslitteraturen sin lige, og dog — er det hidtil blevet fuldstændig upaaagtet, hvilket klart nok beviser, at Nordens folk mangle sands for naturdigtning. Man sværmer i patriotisk begejstring for fortiden og nutiden, for praktisk handling og ganske særlig for psychojofist livsvisdom, men ligeoverfor det store i naturen er man blind og stum. Men du, som ved solnedgang har staaet ved Jøflens rand eller paa dens isse og skuet ndover dette Europas mæg-

tigste indlandste ishav, lyt nu og sig fra, om du ikke kjender dig igjen:

PAA JUSTEDALSBRÆEN.

Hvilken høihed, hvilket jätteøde,
Hvilken stilhed, hvilken død
Har ei her hverandre givet møde
Alt fra tidens første dag blev født!

Hvilken høihed! Livets travle færden
I sin lavhed her ei tanke har;
Sjælen gribes, svæver over verden
Paa en ving', der selv Serafer bar.

Hvilket jätteøde! Hvor jeg skuer,
Kun det samme tause blaa;
Kun en tomhed, hvorfor hjertet gruer,
Som om deri dæmondrømme laa.

Hvilken stilhed! Her man synes tanken
Høre hviske med sin aanderøst
Under hjertets lydelige banken;
Her en mygvinges surren var en trøst.

Hvilken død! O hvor dens vælde hviler
Over dette isnet-døde hav!
Koldt i dets krystalne blaa den smiler
Med triumf som paa en verdens grav.

* * *

Solen daler;
Aftenskyen maler
Nu sit purpur over Jøklens speil,
Himmellivets gløden
Over selve døden,
Det blev tonen i den stille kvel.

Nogle almindelige bemærkninger om kunst og literatur.

(Fortættelse fra no. 34).

Af Juul Diejerud.

Men selv den mere nøgterne realisme, der intet andet maal sætter sig end en ærlig og slaaende fremstilling af virkeligheden, det være sig naturen eller menneskelivet, kommer vistnok i strid med kunstens centrale væsen, idet den gaar ud fra en, som det synes, falsk opfatning af naturen. Retningen bunder i den gamle overtro, der jærlig klart udformedes for mer end hundrede aar siden af fransmanden Rousseau, gaaende ud paa at alt er godt — og dermed ogsaa skjønt — af naturen, saa kunstneren først da er sikker paa at have en gyldig ledestjerne for sit kald, naar han søger at kopiere og efterligne virkeligheden.

Dog denne fulsviertro paa naturen fik som saa mange andre bildfarelser en knæk, som den ikke let vil forbinde, dengang evolutionslæren seierlig rykkede ind i videnskaben og derfra videre underlagde sig de forskjelligste omraader. Det er jaalangt fra at naturen er noget allerede fuldkomment og færdigt, at dens vigtigste egenkab tværtimod synes at være forandring og vækst og opløsning, en gliden over i altid nye former for sin tilværelse. Og hvad specielt det skjønne angaar, kan vi vel ikke engang være vijs paa, at det indgaar som noget vigtigt eller nødvendigt led i denne udvikling.

Det er vel tværtimod høist sandsynligt, at evolutionsprocessen paa denne flode, særlig før man kommer til plante- og dyreverdenen, har havt ganske andre ting at varetage end henjynet til det som tager sig godt ud. De vældige naturcenerier, som menneskene her og der valfarter til og finder størtede og skjønne, blev neppe til for vore øine, og der er desuden saa eler ingen af dem, som et opladt kunstnerøie ikke vil finde no-

get at udsætte paa: en harmonisk linje forstyrret her, og en skrigende farve slængt ind der. Og hvad planter, dyr og mennesker angaar, ser vi alle, hvorledes det meste er tilsprang og forsøg, saa den næsten fuldkomne type paa en hvilkenjombhelst art kun optræder sporadisk som en ren undtagelse.

Man kan saaledes vistnok gaa ud fra, at den store mæsse af de grækere, der ruslet om i det gamle Athen, ikke var syn-derlig bedre udviklede i fysisk henjende end studenterne ved et hvilketjombhelst amerikansk universitet. Men hvis Pheidias og de andre store billedhuggere fra den tid skulde fremstillet sine guder og helte i disse menneskers skjikkelse, som de var, uden forsøg paa at idealisere dem, vilde deres arbejder nok have interesse for etnologerne; men deres indflydelse som middel til at udvikle den kritiske smag for det formsfuldende og ophøjede turde gaaet i sløiten og dermed deres værd som en af de årsager, der gennem fjønsudvalget virker til frembringelse af en stautere og ædlere slegtstype.

Det er imidlertid ikke med disse betragtninger meningen at slaa vrang paa den ærlige virkelighedsjildring i kunsten og literaturen. Vi vilde derved komme til at kaste paa baaden ting, der har haft den største betydning for udviklingen. Det er allerede en opgave, der kræver et høit udformet talent, at efterligne og fremstille det som er eller jfer omkring os. Det kræver med andre ord utvilsomt kunst. Enhver der har prøvet den ting ved, hvor vanskeligt det er at skjildre en person af sit bekendtskab, saa han staar der lys levende for læseren. Og særlig gjælder det om malerkunsten, der paa en enkel flade skal gjengive ting, som i virkeligheden har udstrækning i tre retninger, at det er en svær nok opgave at fremkalde en skuffende efterligning. Det er ikke hvermandsjag at male en hejt eller hund saa godt som Rosa Bonheur, et karakteransigt saa godt som Rembrandt eller en fransk landsby saa godt som

Fritz Thaulow. Men man kan vel alligevel være enig med P. G. Samerton, naar han siger: „at male uden idealer, uden indbildningskraft, blot for at efterligne former og farver, er vistnok en ufadelig maade at tjene sit levebrød paa; men det kan ikke siges at være noget særlig høit kald.“ Og det er desuden et spørgsmaal om ikke fotografen med sin kamera kan klare den ting ligejaagodt.

Det er med andre ord efter min ringe mening neppe tvil underkastet, at den idealiserende kunst i det hele maa siges at staa høiest, idet den paa den ene side kræver det største maal af inspiration og talent og paa den anden sikkerlig har størst betydning for menneskehedenj udvikling, siden man nu engang som regel heller lader sig paavirke af det, som lokker og drager, end af det som truer og skræmmer (satirisk, pessimistisk kunst), ligesom det har mere værd for ens karakterudfoldelse at kunne vælge den rette vej i begejstret efterjølgelse af en mønstersjikkelse end modvillig at jfy den daarlige paa grund af den trældomsringt, som jynet af lastens offere indgryder en.

Vi kommer her passende ind paa det store spørgsmaal, der har fremkaldt saa mangen en strid, om kunsten har sit maal i sig selv, eller om den er forpligtet til mere direkte at træde i udviklingens og moralens tjeneste. Denne side af jagen kan vistnok nutildags ikke behandles uden at man tager hensyn til Leo Tolstois merkelige bog: „Svad er kunst?“

Den store russiske skjtet, et delvis produkt af en nydelsesjng overklasses ubarmhjertige udfugen af en udarmet, trældbunden underklasse, kunde selvsagt ikke have stort tilovers for en kunst, hvis eneste maal er frembringelsen af det i sin store almindelighed skjønne eller stemningsvækkende, det være sig en jølelse af glæde og begejstring eller en jølelse af usælshed og dump fortvilelse. Kunstens sande kjendemerke er vistnok ifølge Tolstoi evnen til at gjengive en stemning saaledes, at den for-

planter sig til andre. Men forskjellen mellem den gode og den daarlige kunst ligger aldeles ikke blot og bart i det større eller mindre held, den har med sig i den retning. Den gode kunsts maal er ikke formfuldendthed, ikke fremkaldelse af nydelse; nei dens maal er at begejstre og ildne for store formaal, en ædel gjerning, renere og bedre livsførelse, selvopofrelse for det samfunds trivsel, i hvilket man lever, arbejde for hele slægtens fremgang mod lysere, mere menneskeværdige forhold.

Den gode kunst maa stille sig i livets tjeneste, den maa iethvertfald ikke slutte pakt med de livs- og samfundsnedbrydende tendenser. Den er ligesom sproget kun et meddelelsesmiddel, og det kommer først og fremst an paa, hvad den har at meddele. Hvis det indhold, den byder paa, kun kan tjene til næring for de allerede før tilstrækkelig udviklede erotiske drifter, eller for den slaviske beundring af glitter og ydre pomp, med tilsvarende foragt for det enkle og solide, for de smaa og undertrykte i samfundet, hvis den kun afgir stimulanse for selvgodhed og hovmod og egoisme, for en sandenivoldsk ligsælhed, der søger at krasse til sig den mest mulige nydelse i denne korte tilværelse, „thi imorgen skal du dø“, eller for det haabforladte mørklyn, der lægger hænderne i skjødet, fordi nu engang alt sammen er vrangt og skævt — ja da er det skadelig, daarlig kunst, selv om de tekniske færdigheder, med hvilken den er udstyret, er aldrig saa paatagelig, eller kanske netop derfor; thi saameget farligere er den giftfæd, den saar omkring i sindene.

Men det allermeste af den kunst, som hidtil er frembragt, hører desværre isølge Tolstoi til denne i etisk forstand daarlige kunst. Det er en kunst fremkaldt af de riges og mægtiges trang til jelsvorgudelse, til nydelse og adspredelse, en modgift mod kjedsomhed og livslede. Kun i sjeldneste fald har det været en kunst for det jævne, brede, arbejdende folk. Den har

tabt sig i finesjer, som de ikke forstod, og den har desuden været for dyr for deres pung. Det har været et nydelsesmiddel for romerske imperatorer og deres hof, for italienske og tyske jmaafyster, for keisere og konger og den dem omgivende rige borgerstand og adel.

Og disse folk har den, i lighed med saamange religioner, hjulpet til at forskaanse sig i sine privilegier og holde underklasserne nede. De er ikke gaaede ud af kunstens templer opildnede for en stor sag, rede til at hjælpe de fortrykte, færdige til at bringe offer, som det sømmer sig den sterke. De er oftest vendte hjem opildnede til erotiske eventyr, eller trætte og med dulmende samvittigheder som efter en behagelig og ørkesløs gold spænding.

Den gode kunst maa være klar, simpel og letforstaelig som historien om Josef og hans brødre, og den maa stille sig i et værdigt ideals tjeneste, maa ikke staa i strid med tidens høieste religiøse bevidsthed. Disse idealer har i høi grad skiftet ned igjennem tiderne, selv om enkelte af dem har naaet en betydelig højere alder end de berømte 18 aar, som Bibels „Folkefiende“ satte som levetid for en normalt udviklet sandhed. Og selv en ensidig herre som Tolstoi synes at indrømme, at man ikke uden videre kan bryde staven over enhver kunstfrembringelse, der ikke tjener det ideal, som han anser for det høieste for vore dage.

Det græske ideal, siger han, var skønhed og styrke. Dette var saaatfinge deres religion, og de foragtede som daarlig kunst frembringelser der kunde tjene til at gjøre folk til modløse, nedtrykte svæklinger. Derimod var den gode romerske kunst fremfor alt patriotisk, og blandt budhisterne vil den kunst synes bedst, der forener foragt for legemet og dets behov, med opløftelse og forherligelse af de fjælelige egenfæber, mens de første kristne paa sin side fordømte al kunst, der ikke fremmede

fjærlighed til Kristus, forjælgelse, fred og hengivenhed mellem brødrene. Senere kom saa renaissance, eller kunsternes gjenfødelse, hvis hovedideal under paavirkning af fyrste- og preste-frigene i Italien var styrken og fløkten, og blandt hvis typiske udsagn man kan regne Michel Angelos herlige Moyses, Iovgiveren der havde staaet ansigt til ansigt med Gud selv.

Men vor egen tids største tanke er ifølge Tolstoi læren om det almindelige broderskab mellem menneskene, og vore dages kunstnere og digtere skulde fremfor alt forkynde og forherlige fred, velgjørenhed, sympati, fjærlighed og ydmyghed.

Det kildespring, hvorfra de henter sin inspiration, maa være medfølelse med de lidende og undertrykte i samfundene, enten de giver sig af med direkte at fremtrylle nye idealskikkelser til efterfølgelse eller de i lighed med Charles Dickens lægger an paa at vække foragt og afsky for de kræfter der afstedkommer last og nød og al anden elendighed. De maa lære os at bringe offer for en stor sag, de maa ikke vrænge øinene efter guld og efter ære blandt de mægtige, men søge at naa det store, arbejdende folk med sit ny evangelium. I stedet ser vi altså meget af den slette vare, der afstedkommer nydelse, betændt janselighed, slaphed og livslede eller selvif taget sig tilrette af livets saakaldte goder — der opammer falsk patriotisme og gold herremoral. Bedre at al kunst kastedes paa baalet, siger Tolstoi, end at verden skulde fortsætte med for største delen at frembringe sliq umoralisk kunst. (Fortsættes).

Sagnet om Skrutvolds kirke.

Skrutvolds kirke skal være ombygget i 1770-aarene. Men paa dens største gamle flokke staaar aarstallet 1350. Naar den gamle stavkirke blev bygget kjender man ikke nøiere til. I følge nedenstaaende af Elling E. Skaar optegnede sagn er kirken bygget af St. Olav. Det lyder saa:

Paa sine reiser gennem landet for at kristne folket kom han ogsaa til Skrutvoldsbygden og havde et stevne med indvaanerne for at saa dem til at antage den kristne tro og bygge en kirke der. Da folket hørte tale om kirke, blev de rent forkrækkede. En mil omtrent længer i øst, nemlig paa Kirkesletten tæt ved fjeldet Goaren stod en kirke, som de havde en stor rædsel for. I fjeldet Goaren boede en jutul eller trold af samme navn og en mængde haugafolk, som havde taget kirken i besiddelse og øvede der sit uvæsen. Var nogen saa uheldig at fornærme haugafolket — og det kunde ske, selv om vedkommende ikke vidste om det — saa var de udsatte for ulykke, modgang og alt muligt ondt paaført dem af de hevngjerrige, ondskabsfulde og mægtige trold. St. Olav sagde, at dette kun var overtro; men folket fortalte, at mange havde seet haugafolket i store følger komme fra Goaren og ind i kirken, og saa meget stvgt fortaltes om deres uvæsen i og nær ved kirken, at folk ikke turde komme den nær. De nævnte ogsaa en flog mand som hed Aslag, — der stod i venstresforhold til haugafolket. Naar nogen var udjat for hævn og ulykke fra haugafolkets hinde, talte de med Aslag derom og ved at følge hans raad, fik de forlikt sig med haugafolket, skjønt det ofte voldte ham meget møie og besvær. Olav fik fat paa Aslak og overbeviste ham om den kristne tro, som han tilegnede sig og sluttede sig saaledes helt til kongen. Derefter talte kongen atter til folket om at antage den kristne tro og saa flytte kirken fra Kirkesletten ved Goaren til gaarden Skrutvold og med flytningen vilde kongen være dem behjælpelig, saa troldene ikke skulde være at hevne sig paa dem. Da blev folket glade, erklærede sig villige til at antage den kristne tro og straks blive med at flytte kirken. Næste dag drog et stort følge af folk og besto ifølge med Olav og hans mænd østover aasen til kirken ved Goaren. De fulgte kongen ind i kirken. Nogen haugafolk saa de ikke. Kir-

fen toges da ned, noget læssedes paa højtene og noget blev baa-ret, saa de fik hele kirken med sig paa veien vestover igjen. Da de var komne op Stigarbakke og et stykke længere vest paa aajen, maatte de holde hvile. De var tørste og sultne, men der manglede dem vand. Da gik kongen lidt bort, knælede og bad. Da sprang der frem af jorden en kilde med det herligste vand. Kongen selv drak og bad de andre at gjøre ligesaa. Alle ilede til og drak af hjertens lyst. Saa godt vand havde de aldrig smagt før og sølte sig derefter saa sterke og oplivede, at de sølte sig overbeviste om, at denne kildes vand havde en overnaturlig styrkende kraft. Den blev kaldt St. Olavs kilde og langt ned gennem tiderne søgte folk fra bygden og langveis fra did for at drikke af kildens vand og bade sig deri, og mange blev helbredede og styrkede. Glade fortsatte de derpaa reisen; men da de kom lidt nordøst for Leirevandet, blev Olavs hund syg. I det sølget stansede, blev de var en stor hær af bevæbnede trolde og haugafolk, som kom efter dem, og trol-det Goaren var deres høvding. Da greb rædsel folket, saa de var nærved at tage flugten. Men kongen og Åslag bad dem være rolige, de vilde alene gaa trolde og drive dem tilbage. Da trolde saå Olav med korset paa bringen og søl-tet sværd komme dem imøde, blev de saa skrækslagne, at de vendte om og flgtede af alle livsens kræfter. Hvor kirken havde staaet slettet haugafolkene ud alle spor efter den, saa man ikke har kunnet paavise, hvor den stod; men sletten kaldes den dag idag Kirkesletten. Da Olav og Åslag kom tilbage til søl-get, fortalte de at haugafolket var jaget saa langt bort, at de aldrig mere skulde høre til dem.

Olavs hund var da død. Han lavede en kiste til den af sten, lagde hunden i den og satte kisten ned i en haug ved siden af veien. Denne haug kaldes endnu Risteinhaugen, og en sten, som ligner en ligkiste, paavises endnu. Reisen fortsattes til

Skrutvold, hvor kirken blev opført igjen, indviedes og blev ta-get i brug af menigheden. Den stod der til omkring 1770; men var da for liden, saa en ny kirke maatte bygges. Der blev forhandlet herom længe uden at enighed opnaaedes. Nogle formaende mænd fra Rannumsbygden tog da til at kjøre frem en mængde gildt furutømmer til kirken. Da maatte arbeidet begynde. Den gamle lille stavkirke blev nedrevet og en ny større korskirke blev bygget. Den gamle kirke nyttedes til gulv m. m. i den nye kirke. Den gamle døbefont af flæbersten staar nu i kirkebalen. En kirkestol og en udskaaret planke er paa universitetets oldsagesamling. Da den nye kirke blev taget i brug sagde en gammel kone fra Bondelid: „Saa nu maa daa desja digre førstogingad'n saa rum lell!“

I de sidste aar er kirken istandsat og har nu ved Knut Erik-jens gavmildhed faaet et nyt tidsmæssigt orgel, saa nu staar den som bygdens perle og er et lyst og takkeligt gudshus.

Skrutvold 14de februar 1911.

Ole Skrutvold.

Noget om indvandringen til Bang i Goodhue County.

Det var i april maaned aar 1855, at Ole K. og Knut K. Solien, John Selgesen Hamre, Endre Thomsen Kemme og Nils Gundersen Lien, som den tid opholdt sig paa Washing-ton Prairie, Iowa, gik ombord paa en Mississippisteamer i Lansing, og landede i Red Wing, og gik tilfods derfra til det 25 mile derfra, aaret forud af Henrick og Løge Talle og andre stiftede settlement i det senere saakaldte Wanamingo town-ship. Men der fik de nyankomne den besked at alt land der var optaget, men de blev anvist i nordvest retning 5 a 6 mil, og der var det frit land at finde. De udjaa sig hver 160 acres i nærheden af hverandre langs Little Cannon river. Brødrene

Solien gjorde sine claims paa section 36 i Warsaw township. Efter at have gjort lidt improvements, som bestod i at pløje nogle jurer, og bygge op lidt af et shanty, som skulde forestille hus, drog de tilbage til Washington Prairie og forberedte sig til at flytte med sine familier og eiendele, som bestod i etpar okser, vogn, en eller to fjør, og proviant til et par, tre maaneder.

De reiste veien over Decorah, Harmony, Rochester og Mantorville. Redskriveren slog følge med dem forat se landet. Vi naaede efter mange viderværdigheder til det sted hvor Soliens havde gjort claims, pinjeaften. Datoen har nok ingen nedtegnet, og mindst tænkte jeg da, at jeg skulde komme til at meddele lidt bidrag til en Valdrishistorie. Men da dette nu er tilfældet, var det interessant at have den, og nu i vore dage er der mange kloge folk, nogle som kan udregne baade rimelige og urimelige ting, t. eks. dem som gjør almanakker, og en saadan har meddelt mig at pintsedag det aar var den 28de mai, altsaa den 27de mai at de første norske bosatte sig i det saakaldte Bang. Den første nat skulde jeg og etpar andre ungskele tilbringe i en hule som var gravet ind under bakken, og som skulde tjene til beboelse for Solien, naar den fik tag paa. Men om natten fik vi en ordentlig tordenbyge, saa vi blev vaade til skindet og maatte tilbringe natten i siddende stilling. Opmuntrende var det ikke, men vi tog det gemytligt alligevel, fordi der var intet andet at gjøre.

Solien fandt snart ud, at section 36 var skoleland, og da ingen kunde have nogen mening om hvad pris der vilde blive, og naar det vilde blive at saa kjøbt, og hellere end at være i denne uvished forlod de sine claims og flyttede etpar mil længere vest. Det samme gjorde ogsaa de andre. Den som først havde udseet sig et stykke land der, var Thorstein skomager fra Slidre, og det var N. E. ¼ Section 3 i Solden township, og blev senere nedskriverens farm.

Efterat have tumlet omkring nogle dage, og sikret mig det stykke land som først var optaget af nævnte Thorstein, gif jeg tilfods tilbage til Washington Prairie, hvor mine forældre boede.

Senere udover vaaren og sommeren var der flere som reiste did og tog sig land, nemlig Anfin Østrem, brødrene Thomas og John Tasa, Gulbrand S. Hermunstad, Even S. Brekken, Endre R. Haugen, Selge Gulbrandsen Bakken, Erick S. Elton, Haagen R. Solien, alle fra Bang, samt Ole Ræseth, Erik Ødegaarden og Iver S. Kvame fra Borgund, og Nils M. Dalsbotten fra Urland.

Det første og mest mundværdige var da at saa op en shanty til beboelse, men som de nu var flyttet ud paa prairien blev det mere vanskeligt at tilveiebringe de nødvendige sfogmaterialer. Lumber til at bygge af var der ikke tale om. Thi penge var der smaat om og langt at fragte den, nemlig ca. 30 mile fra Hastings eller Red Wing. Det blev da at lægge op nogle aspepoler med barken paa, og taget var af høi. Det var forjaavidt bra under gunstige veirforholde. Men der indtraf ogsaa storm, og da var stillingen alt andet end behagelig. Saaledes var det engang tilfældet med John Hamre, at hans shanty en stormnat blev ramponeret, og en del af taget blev revet af, og regnet skummede ned næsten uhindret, og gjennemtrængte alt. Som eksempel paa stillingen kan nævnes, at over sengen var abragt en hylde med melkekopper paa, som ramlede ned i sengen, hvor der ogsaa var etpar smaa. Man kan lettere tænke sig stillingen end jeg kan beskribe den. At der var andre lignende katastrofer under nybygget er selvagt, men jeg erindrer nu ikke flere.

At de to første vintre var usædvanlig kolde og stormende var alles paaftaande. Men det kunde nok have noget med den jag at gjøre, at vi ikke havde ordentlige klæder som er nødven-

dig i et slikt klimat. Undertøi af uld kjendte vi dengang ikke til. Fur coats og oversko havde vi ikke. Det sidste erstattede vi derved at naar nogen mistede en ko eller okse, saa indfandt naboerne sig og fik et stykke af huden til hussko eller tøjsko, som nogle kaldte dem, og som gjorde god tjeneste. Det som kom til at erstatte furcoats var trøier af kalveskind, i førstningen noget korte, men de tiltog i længde efter som rigeligere oplag af kalveskind blev tilgængelig.

De to eller tre første vintre var her ikke saa saa indianere iblandt os. De kom fra nordvesten og slog sig ned i skoven langs Little Cannon River, hvor der den tid var ikke saa saa hjortedyr og andet vildt, som de veidede, og deraf fik et oplag til fremtidigt brug. De gjorde os ingen fortræd, men kom ofte ind i vore huse og bad om at saa lidt brød, og lidt tuff-handel var der nok ogsaa. Den anden vinter var som den forrige, kold og stormende med to fod sne. Udpaa vinteren fik vi lindveir og lidt regn som snart frøs til og dammede en iskorpe, som var til megen hinder for hjortdyrene, som brød igjennem, og saaledes bejandt sig i den yderste nød. Der var saaledes ikke saa saa som blev fanget af hunde, som havde den fordel at iskorpen bar dem oppe. Redskriveren havde en hund som fangede to hjorte. Han tog dem saaledes i bagbenet og holdt dem indtil jeg kom efter paa ski og gav dem banesaar ved at slaa dem i nakken med min øks. Af præriehøns, partridges og andet vildt, var der nok en hel del, men vi var ikke oplært i jægerkunsten. Men lidt gjorde vi nu alligevel.

Som før nævnt rejste jeg tilbage til Washington Prairie, Iowa. Men udpaa høsten skulde jeg rejse tilbage hertil forat bosætte mig. Det satte tidlig ind med kulde og stormende veir, saa veiene blev snart ganske usarbare, jeg var efter mange viderværdigheder kommen saalangt som til Pine Island, en netop udlaagt bytomt, som vel havde faaet sit navn af et eneste stort

furutræ i løvfogon. Men der blev jeg liggende i flere dage. Kulden var streng og veie var ikke at tale om. Jeg havde derfra 10 a 12 mile over prærien til de første norske settlere, nemlig Talla brøderne. Men at komme did paa anden maade end paa ski var en umulighed. Jeg besluttede da at forsøge dermed, gif i skogen og huggede ned en passende aspepole og bearbejdede den med øksen saa godt jeg kunde. Om jeg havde andet værktøi, som høvel, kan jeg nu ikke erindre. Sikker er det at det ikke var et pragt-eksemplar paa skisportens omraade.

Jeg var kommen saavidt at det var baand om at gjøre. Jeg havde lidt erfaring fra gamle landet, hvor vi brugte vidjer — vio, — men noget passende bær eller naver var ikke tilgængelig. Et par smaa læderstrimler fandtes ikke. Jeg havde nok stor lyst til at skjære et par slige af mandens støvleskafter, som vilde have gjort udmerket tjeneste, men jeg lod mig ikke merke med min onde begjærighed. Endelig fik jeg et „vail hald“ af „wire“ og bearbejdede dette i passende længder, og bankede enderne ind i skienes sider, men disse havde let for at glide ud, og jeg kunde komme til at lide skibbrud midt paa prærien. For at forebygge dette drev jeg en afbrudt spiger ned i skien og filede den skarp, saa den arbejdede sig op i skosaalen, og dermed var jeg sikker. Da jeg havde Apparaterne færdig, rejste jeg bort i en bakke for at prøve dem. Familien som jeg boede hos — Amerikanere — var med for at se paa det nye og ukjendte foretagende, som de beundrede meget. Jeg havde ikke saa liden øvelse fra gamle landet.

I den tid jeg boede her — vel en 10 a 12 dage — arbejdede jeg lidt for tilholdet, søndag maatte jeg være med at kjøre hør til kreaturerne, med en okse og en ko som team, det var under alle disse omstændigheder ikke frit for at jeg tænkte over, at jeg var kommen over til det lovpriiste Amerika, hvor man ikke havde stort andet at gjøre end at ligge i solbakken og spise

frugt. En dag bestemte jeg at forsøge at komme over prærien, men veiret vedblev at være koldt og stormende, de folk jeg var hos, fraraadede mig bestemt at rejse. Manden sagde: „If you undertake to cross the prairie today, you are a dead man before night.“ Der var ikke megen opmuntring deri, og jeg lovede at rejse kun et stykke udover prærien for at orientere mig om retningen og vende tilbage; men det gjorde jeg ikke, men kom i god behold til Tøge Talla udpaa eftermiddagen, og glad var jeg.

Det kan nok være, at jeg skriver lidt for meget om mig selv for et historisk bidrag at være. Men dels kender jeg mine egne erfaringer bedst, og dels er de en rigtig type af nybyggerlivets strabadser. Alt nybyggerne led vil aldrig komme paa prent, men alle som kan, burde skaffe sine bidrag. Vi fandt os i det saa godt vi kunde. Vi havde da ikke kjendskab til noget smukkerlig bedre. Noget gjorde det vel, at vi ikke endda var rigtig bortskjemt af den moderne kultur og det rafinerede amerikanske aandsliv. Vi har bondesønner og husmandsgutter fra gamle landet, som var komne her for at have lysere udsigter til økonomisk velvære end det som fædrelandet kunde byde. Der sad igjen nogle af de tanker vi først fik ved ankomsten til landet. Vi saa at Yankeen havde det fint, han eiede hele landet, kunde bo i byen, havde framehus, hesteteam og buggy; men vi troede os selvskrevne til altid at have det simple end Yankeen. Vi maatte bo i loghuus og bruge trædyr af hornracen, og vogne og andre redskaber, som Yankeen havde brugt saa længe at der var skavanker ved dem og de kunde kjøbes til underpris. Det var for de fleste i mange aar af deres tilværelse her, meget smaat, man maatte spare hvor det lod sig gjøre. Man havde ikke altid raad til at bruge ublandet kaffe, men maatte have tilfætning af brødkorper og noget lignende, som de selv tilberedte. Lidt smør og æg havde man at afhænde

og tilstufet sig lidt sukker og kaffe. Kontant var ikke at erholde. Man drømte dengang ikke om at gjøre store affærer med hvedeavl og grijer, thi der var intet marked for slikt.

Gastings vedblev i lang tid at være markedsplads for Bang, eller som det dengang kaldtes, Valdrisjettlementet. Det var om vinteren ofte meget furt at gjøre disse ture med offeteam. Red Wing var markedsplads for det øvrige store norske jettlement i Goodhue County. Red Wing udtaltes altid som Rødvin. Om dette kom af sproglige misligheder, eller fordi rødvin havde en lifligere klang eller undertone, kan jeg ikke afgjøre. Maa ske var det begge dele. Man ved, at vort folk har haft en forkjærlighed for at have lidt til opmuntring ved sammenkomster og paa reiser, og for at holde sig varm paa vinter-tiden. Men at det ogsaa ved slige leiligheder gif forvidt, synes nok saa utvetydigt at fremgaa af en udtalelse af Past. Muus i en beretning om den kirkelige stilling i de første aar af hans prestelige virksomhed. Han siger: man kan møde dem paa landeveien, vrælende i sin fuldskab som umælende bæster, men, — saa lagde han til — kan du komme ind paa dem med et gudsord eller barnelærdommen, saa har de dog nogen respekt for den. — At det hændte ofte, om nogenjinde, at det gif saa vidt, at et slikt udtryk var berettiget, tror jeg ikke, men han var nu engang slikt, at naar det var alvorlige sager, saa brugte han ord og talemaader, som han vilde de skulde erindre en tid. Og jeg tror ikke det bør lastes her. Han vidste, at driffældighed har været vort folks arvesynd fra umindelige tider, og han vilde gjerne gjøre noget for at hemme den. Paa den tid var det kun de ældre som drak. Nu derimod er det ungdommen som er værst, saa udsigterne er alt andet end lyse.

Redteguelsen af navne paa de tidligere indvandrere forbi-gaar jeg her, da det er meddelt i en skitse om Valdrisjettlement af D. S. Molen i Valdris Helsing for mai og august 1905.

Liste over bygdelagene,

med først hvert lags formand, dernæst dets sekretær:

Baldris Samband, A. A. Veblen, Stillwater, Minn.; A. M. Sundheim, Minneapolis, Minn.

Telelaget, A. A. Trovaten, Fargo, N. Dak.; E. B. Salverson, Fargo, N. Dak.

Gallinglaget, Dr. Olaf Th. Sierping, Fergus Falls, Minn.; S. E. Ulsater, Wacott, N. Dak.

Numedølslaget, S. S. Strøm, Hillsboro, N. Dak.; O. D. Enes-tvedt, Belview, Minn.

Gudbrandsdalslaget, Rev. L. P. Thorkvein, St. James, Minn.; Ivar Olstad, 1302 Washington Ave. So., Minneapolis, Minn.

Trønderlaget, D. M. Oleson, Fort Dodge, Iowa; Prof. L. E. Wollan, Fergus Falls, Minn.

Nordlandslaget, C. D. Mork, 111—13 s. Sixth St., Minneapolis, Minn.; Rev. J. A. Johansen, Spicer, Minn.

Sognalaget, Rev. D. Refsdal, Chetek, Wis.; O. Williamson, Watonna, Minn.

Selbulaget, A. O. Serum, Halsstad, Minn.; O. S. Uglem, Prince-ton, Minn.

Vosfelaget, E. A. Nelson, Lanesboro, Minn.; L. L. Forgeron, Kiefter, Minn.

Sætedalslaget, Bj. Bjørnaraa, Starbuck, Minn.; G. Grundesen, East Grand Forks, Minn.

Nordfjordlaget, Rev. N. S. Meland, Lodi, Wis.; Rev. N. Ander-son, La Crosse, Wis.

Landingslaget, S. A. M. Steen, Northfield, Wis.; E. S. Beck, Lake Preston, S. Dak.

Totningslaget, John Gordon, Minneapolis, Minn.; M. P. Thune, 1026—23d Ave. N. E., Minneapolis, Minn.

Østerdalslaget, N. T. Moen, Fergus Falls, Minn.; Ole Hai-berg, Kathryn, N. Dak.

Søndmørslaget, Dr. S. Hjelde, Abercrombie, N. Dak.; Rev. L. Rørstad, Dwight, N. Dak.

Stavangerlaget, konst. komite: Rev. S. Roalkvam, Whalen, Minn.; Prof. E. Kr. Johnson, St. Anthony Park, Minn., og andre.

Mjøsenlaget, D. M. Onjum, Highwood, Ill., organisator.

Gabelandslaget, T. A. Walby, Hudson, Wis.; Per Jacobson, Hudson, Wis.

Solunglaget, Sr. Bredefsen, Kenjett, Iowa; Ole Gunderjon, Northwood, Iowa.

Stavanger og Søndre Bergenshus Amters Lag, Rev. E. S. East-vold, Jewell, Iowa; B. L. Vellefen, Jewell, Iowa.

Foreign Money
always on hand.

Both long distance
Telephones 744.

A. E. JOHNSON CO.

GEN'L NORTHWESTERN AGENTS

Scandinavian-American Line

FARM LANDS ON EASY TERMS

Drafts on all principal
banks in Europe.

14 WASH. AVE. SO.
(Near Nicollet)
MINNEAPOLIS, MINN.

INDBYDELSE

TIL AT ABONNERE PAA

== Samband ==

Det udkommer hver maaned.

Det er et literært familieblad for det hele norske folk i Amerika.

Det er desuden tilegnet bygdelagbevægelsen, og er det eneste skrift, som har sat sig til maal, at tjene denne sag som dens særlige tolk og talsmand.

Spørgsmaalet om et fælles blad for bygdelagene er foreløbig blit drøftet paa lagenes fællesmøde ifjor høst, og senere i aviserne; og det blir vist behandlet ogsaa paa bygdelagsstevnerne som blir afholdt udover sommeren og høsten.

I den hensigt at gjøre bygdelagfolkene kjendt med "Samband", som vil søge at bli erkjendt som saadant fællesblad, sendes prøveeksemplarer til medlemmer af de fleste bygdelag, hvis bestyrelser har været saa forekommende at meddele SAMBANDS udgivere navn fra sine medlemslister.

Prøvehefter sendes ogsaa til mange andre, med det maal at faa det udbredt saa vidt som muligt.

Det koster EN DOLLAR aaret.

Vil De saa bli bedre kjendt med bladet og sætte Dem ind i bygdelagbevægelsens væsen og fremskridt, og støtte foretagendet, saa bedes De sende et aars kontingent, med Deres navn og adresse til dets redaktør og bestyrer

A. A. VEBLER,
Stillwater, Minn.

The American Scandinavian

A Journal of Progress and Good Citizenship

Dette er det eneste blad af sit slags i verden.

Fuldt paa høide med de bedste amerikanske magasiner, men udelukkende skandinavisk i indhold.

INTERESSANT — BELÆRENDE — NYTTIGT

:- Stor Pristævling :-

ET \$550.00 PIANO

vil gives til den, som skaffer os de fleste abonnenter i 1911. Dette piano skal gives bort frit. Hvis De ønsker kan De skrive til S. W. Raudenbush Co., St. Paul, Minn., hvor vi har købt samme. Pianoet er af det aller bedste slag, som dette velkendte firma fabrikerer, af samme slag, samme type og samme udseende som det piano afdøde Governor Johnson af Minnesota købte af samme firma.

Foruden dette piano vil vi give over \$1,000 værdi af andre priser, og der er ingen grund hvorfor De ikke skulde vinde.

Sagen er at begynde i tide. — Skriv imorgen eller bedre idag; vor Publicity Manager vil give Dem fuld besked.

The American Scandinavian,

210 Washington St., Spokane, Wash.

NILS WALLHOFF,
Publicity Manager.

Vakkert Landsted falbydes.

Undertegnede har tilsalgs den vakreste farm i Washington County, Minnesota. Den ligger 2 mil fra Stillwater;

en god mil fra den elektriske bane mellem St. Paul og Stillwater paa hvilken tog gaar hver halv time til tvillingbyerne.

Denne eiendom ligger i et af de vakreste og frugtbarreste strøg i Minnesota, ved en nydelig indsjo. 121 acres, 95 dyrket, 6 acres frugthave. Naturlige og plantede lunde. Vaaningshuset er 56x40 fod, med 11 rummelige værelser og meget elegant anlagt. Varmeapparat. "Barn" 48x64 fod, moderne i alle henseender med vandstok, der er sikker mod frost. Stort drivhus, hønsehus og grisehus. Bygningerne har kostet mere end prisen paa hele eiendommen.

Dette er et udsøgt komfortabelt hjem til alle aarstider, men er især tiltrækkende som sommerhjem for en familie, der ønsker at bo paa et sundt, naturskjønt sted, i et udmerket nabolag. Skolehus tværs over veien. Kirker, skoler, godt marked o. s. v. i den nærliggende by Stillwater. Skriv til undertegnede, eller kom til St. Paul og vær med ud og bese eiendommen.
Pris \$11,000.00.

A. Stolpestad

406 Pioneer Press Bldg.,
ST. PAUL, MINN.

Forretning i Land
og Byeieendomme.
Laan og
Brandassurance.

Lutheran Publishing House

Norwegian Books. Bibles in the Norwegian, English
and Swedish language.

DECORAH, IOWA

MINNEAPOLIS, MINN.

Luth Jaeger,

535 Temple Court, - - Minneapolis, Minn.

Offers his services in the matter of selling
and buying Minneapolis and suburban

Real Estate and Northwestern Farm Lands

Write to him.

ARNE GARBORG,

Skrifter i Samling

7 Bind, tilsammen 2592 Sider. Pris heftet \$6.00, indb. \$8.40

INDHOLD: Bondestudentar, Mannfolk,
Hjaa ho Mor, Trætte Mænd, Uforson-
lige, Fred, Læraren, Den burtkomne Fa-
deren, Heimkomin Son, Haugtussa, I Hel-
heim, Ein Fritenkjar, Av ljaak Ætt, Hemn,
Stordaad, Seld til den vonde, Ungdom,
Sjø, Aarsfesten i Ungdomslage, Døy, Han
Lars i Lia, Fjell-luft, I Heidane, Kvæde,
Ferdabrev, Kolbotnbrev, Knudaheibrev,
Brev um Finnferdi 1905.

The Free Church Book Concern, 322 CEDAR AVE.,
Minneapolis, Minn.